

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ
ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ**

**СИЛАБУС
навчальної дисципліни
СОЦІОЛОГІЯ МІСТА**

Вид дисципліни (за компонентом ОПП): вибіркова

Освітньо-професійна програма: Регіональний розвиток і просторове планування

Спеціальність: - 106 Географія

Галузь знань: 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою: географічний

Мова навчання: українська

Розробник: д. геогр. н., професор Джаман В. О.

Профайл викладача:

[http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[1594\]\[caf_pers_id\]=2051&commands\[1594\]=item](http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1594][caf_pers_id]=2051&commands[1594]=item)

Контактний телефон: 0958758881

E-mail:

v.dzhaman@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle:

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні консультації	вівторок	13.00 – 14.00

Зміст

1. Загальна інформація.
2. Анотація до курсу.
3. Мета і завдання курсу.
4. Пререквізити.
5. Результати навчання (компетентності).
6. Опис навчальної дисципліни.
7. Система оцінювання курсу.
8. Рекомендована література.

1. Загальна інформація.

Назва дисципліни	Соціологія міста
Викладач	доктор географічних наук, професор Джаман Василь Олексійович
Контактні телефони	0958758881
e-mail	v.dzhaman@chnu.edu.ua
Формат дисципліни	семестровий (7 семестр)
Обсяг дисципліни	3 кредити / 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	вівторок 13.00 – 14.00.

2. Анотація до курсу.

Навчальна дисципліна «Соціологія міста» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр», що пропонується в рамках циклу професійної підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти. Вона забезпечує формування у студентів професійно-орієнтованої компетентності системного суспільно-географічного і регіонального дослідження соціології міст та спрямована на засвоєння теоретичних і практичних знань про особливості соціології урбанізованих територій і суспільства загалом, вдосконалення вмінь та навичок регіональних досліджень набутих під час вивчення дотичних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр».

3. Мета і завдання курсу.

Мета даної дисципліни – комплексне вивчення міста як складного та багатоаспектного феномена, як форми спільноти, як типу соціальності, сутнісною рисою якого є інтеграція різномірних видів життєдіяльності у

єдину систему з власним механізмом підтримування та відтворення стабільності й порядку.

Завдання:

- розглянути історичні аспекти урбанізації;
- проаналізувати основні соціологічні концепції міста;
- ознайомити з методичними підходами до вивчення міського простору;
- розкрити основи міської нерівності та сегрегації;
- розглянути систему управління сучасним містом;
- проаналізувати історичні особливості соціокультурних змін в урбанізованих територіях;
- ознайомити з девіантогенністю міського простору;
- висвітлити тенденції та колізії розвитку міст в період глобалізації.

4. Пререквізити.

Предмет «Соціологія міст» читається студентам ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» спеціальності «Географія» після вивчення таких базових предметів, як «Основи регіоналістики», «Географія населення і розселення», «Регіональна економічна і соціальна географія», «Економічна і соціальна географія України», «Основи територіального планування».

5. Результати навчання (компетентності).

Вивчення дисципліни «Соціологія міста» спрямовано на формування наступних компетенцій:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах, а також застосовувати різні методи досліджень процесів регіоналізації, уміння ідентифікувати, аналізувати й оцінювати економічні, соціальні та екологічні проблеми регіонів у їх просторовій перспективі.

ФК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтно-оболонки та проводити просторовий аналіз поселенських систем на основі кількісних і якісних даних, здійснювати регіональну діагностику на основі територіального планування; ідентифікувати, вимірювати та оцінювати фактори у просторово-часовому континуумі для моделювання траєкторій розвитку міст, регіонів і країн, визначати їх інноваційно-інвестиційний потенціал.

ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах, а саме проводити географічний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів у різних просторово-часових масштабах, розуміти основні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації.

Програмні результати навчання:

Знання:

Р01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

Р02. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

Р03. Пояснювати особливості організації географічного простору та знати базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур.

Р04. Аналізувати географічний потенціал території.

P05. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

P08. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.

P010. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні, а також особливості процесів глобалізації економічного, соціального, політичного, культурного і духовного розвитку людства, головні закономірності розвитку глобальних проблем та глобалістики.

P012. Розуміти форми, методи і прийоми навчальної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.

Уміння і навички:

PO14. Вміти збирати, систематизувати, опрацьовувати та аналізувати наукову і технічну інформацію для вирішення географічних завдань.

PO18. Вміти професійно застосовувати географічно-наукові знання і практичні уміння й навички дисциплін фізико- та суспільно-географічно циклу у педагогічній діяльності.

У підсумку оволодіння дисципліни студент повинен:

Знати:

- історичні особливості розвитку міст та урбанізації;
- соціологічні концепції міста;
- систему управління сучасним містом;
- культурні індустрії творчого міста;
- тенденції розвитку міста в сучасній епосі глобалізації.

Вміти:

- застосовувати методичні підходи до вивчення міського простору;
- визначати рівень міської нерівності;
- здійснювати функціональне зонування міської території;
- самостійно і творчо працювати з літературними та статистичними джерелами.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни - Соціологія міста_____												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	7	3	90	2	22	11	-	-	57	-	залік
Заочна												

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					с.р.
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Місто як об'єкт вивчення: історія, теорія, методи.												
Тема 1. Вступ. Історичні аспекти урбанізації.	6	2				4							
Тема 2. Основні соціологічні концепції міста.	14	2	2			10							
Тема 3. Методичні підходи до вивчення міського простору.	9	2	1			6							
Тема 4. Територіальний та просторовий виміри міста.	9	2	2			5							
Тема 5. Міська нерівність і сегрегація.	7	2				5							
Разом за ЗМ1	45	10	5			30							
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Соціальний простір міста: управлінський потенціал.												
Тема 6. Управління сучасним містом.	8	2	2			4							

Тема 7. Соціокультурні зміни та місто.	6	2				4						
Тема 8. Місто як соціальний текст конструювання образу міста.	8	2	1			5						
Тема 9. Культурні індустрії. Творче місто.	7	2	1			4						
Тема 10. Девіантогенність міського простору: історична вкоріненість та рецепти подолання.	7	2				5						
Тема 11. Тенденції та колізії розвитку міста в епоху глобалізації. Місто майбутнього.	9	2	2			5						
Разом за ЗМ 2	45	12	6			27						
Усього годин	90	22	11			57						

6.3. Теми семінарських (практичних) занять

№	Назва теми
1.	Сучасні соціологічні концепції міста.
2.	Класична соціологія про міський простір.
3.	Зонування міської території та стратегія структурування міст.
4.	Місцеве самоврядування містом: сутність та основні форми.
5.	«Писання» міста: символічне маркування міського простору, проектування «ідентичностей» на місто.
6.	Культурні індустрії в сучасному місті.
7.	Глобалізація і міста: головні тенденції розвитку.

6.4. Теми самостійної роботи

№	Назва теми
1.	Модерне місто.
2.	Українське місто від Магдебурського права до сьогодення.
3.	Дослідження міста з точки зору соціопросторової перспективи.

4.	Можливі схеми аналізу міського простору.
5.	Роль держави у соціальному структуруванні простору міста.
6.	Соціокультурний підхід у дослідженні змін у символічному просторі міст України.
7.	Теоретичні інтерпретації девіантогенних аспектів організації міського простору.

6.5. Теми ІНДЗ:

1. Територіальний каркас систем міського розселення.
2. Система міського розселення західного регіону України.
3. Система міського розселення столичного регіону України.
4. Система міського розселення Подільського регіону України.
5. Система міського розселення північно-західного регіону України.
6. Система міського розселення північно-східного регіону України.

6.6. Методи навчання:
- словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо), - практичні заняття, - наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо), - робота з книгою: навчально- методичною, науковою, - електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні, дистанційні), - самостійна робота за програмою навчальної дисципліни.

7. Система контролю і оцінювання курсу:

7.1. Шкала оцінювання

Поточне опитування, тестування та самостійна робота	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
Т 1	3
Т 2	9

T 3	6
T 4	9
T 5	3
Сума	30
Змістовий модуль 2	
T 6	7
T 7	3
T 8	5
T 9	5
T 10	3
T 11	7
Сума	30
Залік	40
Всього	100

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Зараховано	A (90-100)	відмінно
Зараховано	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Зараховано	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

7.2. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- реферати;
- розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

7.3. Форми поточного та підсумкового контролю

Формами поточного контролю є письмова (практична робота, контрольна робота) відповідь студента та ін.

Формами підсумкового контролю є залік.

8. Рекомендована література:

Основна література:

1. Соціологія міста: навчальний посібник / За загальною редакцією О. К. Міхеєвої. – Донецьк: «Ноулідж», 2010. – 464 с.
2. Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Немець, К. Мезенцева. – К.: Фенікс, 2019. – 304 с.
3. Болотова Ю. В. Людина і місто у вимірі сучасних екзистенційних викликів // Місто. Культура. Цивілізація: матеріали VI міжнар. наук.-теорет. Інтернет-конф., Харків, квітень 2016 р. [редкол. : В. Ф. Харченко (відпов. ред.) та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. - Харків, 2016. - С. 15-17.
4. Вебер М. Соціологія. Загально-історичні аналізи. Політика / М. Вебер. – К., 2008. – 248 с.
5. Возняк Т. Великому городу нрав і права / Т. Возняк. – Львів, 2003. – 47 с.
6. Возняк Т. Філософічні есе. - Київ: Дух і Літера, 2016. - 590 с.
7. Корнієнко Т. А. Соціально-філософський дискурс життя людини в місті за умов впливу на неї дизайнерського середовища // Гуманітарний вісник ЗДІА. - 2014. - № 58. - С.200-210.
8. Куцепал С. В. Соціологія міста: відповіді на виклики сучасності // Вісник НІОУ імені Ярослава Мудрого. – Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2018. - № 4 (39). – С. 45 – 52.
9. Малес Л. В. Простір міста як арена розгортання стратегій структурування / Л. В. Малес // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: збірник наукових праць ДонДУУ. – 2008. – Т. IX. – Вип. 4 (94). – С. 276–284. – («Соціологія управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології»).
10. Ороховська Л. А. Трансформації суспільної свідомості під впливом новітніх інформаційно-комунікаційних технологій // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. - 2017. - № 2 (26). - С.26-30.
11. Препотенська М. Метаантропологічні аспекти буття міста // Практична філософія. - 2013. - № 7. - С. 23-30.
12. Препотенська М. Інтегральна людина як надбання мегаполісу // Філософія науки: традиції та інновації. - 2013. - № 1 (7). - С. 134-142.
13. Препотенська М. П. Homo urbanus: феномен людини мегаполісу: монографія. Дніпропетровськ: Вид. Середняк Т. К., 2014. - 420 с.

14. Садовніков О. К., Кочура Л. О. Мобільність як реалія майбутнього існування міста // Місто. Культура. Цивілізація: матеріали VI міжнар. наук.-теорет. Інтернетконф., Харків, квітень 2016 р. [редкол.: В. Ф. Харченко (відпов. ред.) та ін.]. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. - Харків, 2016. - С.46-49.

15. Хом'як Н. О. Буття людини у ландшафтах сучасного міста // Гуманітарний вісник ЗДІА. - 2016. - № 66. - С. 150-157.

Додаткова література:

1. Білецький М. І., Ванда І. В., Котик Л. І. Соціальна географія: Навчальний посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 328 с.

2. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. 2-ге вид. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 256 с.

3. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація. – К.: ДЛ «Друкарня МВС України», 2009. – 174 с.

4. **Джаман В. О.** Дослідження територіальних відмін розвитку соціальної сфери і демографічної ситуації як один з напрямів гуманізації суспільної географії // Гуманізація науки як мегадисциплінарна проблема: Монографія. – Чернівці: Книги – XXI, 2006. – С. 49-59.

5. **Джаман В. О.**, Колядинський П. В. Соціально-економічні проблеми розвитку міського простору та шляхи їх подолання (на прикладі міста Чернівці) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія: Географія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ. – 2008. - № 1 (25). – С. 77-80.

6. **Джаман В.**, Ковбас І. Проблеми соціально-економічного стану сільського населення Івано-Франківської області (географічні аспекти) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – 2014. - № 11 (288). – С. 64-70.

7. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. – К.: КНЕУ, 2008. – 328 с.

8. Мезенцева Н. І., Батиченко С. П., Мезенцев К. В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір. – К.: Прінт-Сервіс, 2018. – 136 с.

9. Немець Л. М., Немець К. А. Необхідність розширення функцій соціальної географії – нагальна потреба часу // Наукові пошуки географічної громадськості: минуле, сьогодення, майбуття. – Луганськ: Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 37 – 42.

10. Немець Л. Теоретико-методологічні аспекти сучасної соціальної географії // Часопис соціально-економічної географії. – 2006. – Вип. 1. – С. 45 – 55.

11. Немець Л.М., Сегіда К.Ю., Гусєва Н.В. Основи соціальної географії: навчальний посібник. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 235 с.

12. Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до соціальної географії: Навчальний посібник. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 204 с.
13. Покляцький С. А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження. – К.: Наукова думка, 2016. – 184 с.
14. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. – К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 174 с.
15. Шевчук Л. Т. Соціальна географія: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2007. – 349 с.
16. AITKEN S., VALENTINE G. Approaches to Human Geography. - London: SAGE Publications, 2006. – 349 p.
17. SMITH S.J., PAIN R., MARSTON S.A., JONES J.P. (Eds.) The SAGE Handbook of Social Geographies. – London: SAGE Publications, 2010. – 614 p.
18. DEL CASINO JR. V. Social Geography: A Critical Introduction. – John Wiley & Sons, 2009. – 336 p.
19. DEL CASINO JR. V.J., THOMAS M., CLOKE P. PANELLI R. (Eds). A Companion to Social Geography. – John Wiley & Sons, 2011. – 568 p.
20. **Dzhaman V.**, Koliadynsky P. Big Towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi). – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 226 p.
21. **Dzhaman V.**, Czaplinska A., Dzhaman Ya. International functions large Cities of Ukraine (on the Chernivtsi Example) // Slupskie Prace Geograficzne. – Nr. 14. - Slupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Slupsku, 2017. – S. 61-78.
22. Czaplinski P., **Dzhaman V.** Problems of the Ukrainian labor market // Journal of Geography, Politics and Society. – 2019. – Vol. 9, #4. – P. 24-34.